

EDUCAȚIA ȘI ROLUL SĂU ÎN SOCIETATEA CONTEMPORANĂ

Prof. inv. primar, Buia Elisabeta
Liceul Tehnologic „Liviu Rebreanu”, Maieru

Educația este un fenomen social care a însoțit istoria omenirii de la începuturile ei și va continua să existe de-a lungul existenței acesteia.

Ea conservă și transmite experiența de cunoaștere teoretică și practică, valorile culturii și civilizației de la o generație la alta.

Din punct de vedere etimologic termenul „educație” poate fi dedus din termenii latinești „educō-educare” (a alimenta, a îngriji, a crește), ca și „educō-educare” (a duce, a ridica, a conduce); ambele semnificații inițiale au sensuri apropiate de ceea ce înțelegem astăzi prin termenul educație: creșterea, modelarea copilului hrănirea (spirituală), conducerea prin cultură spre cultură, scoaterea din starea de natură și înălțarea la starea de cultură.

Cu înțelesuri similare este utilizat la sfârșitul secolului al XVI-lea în Franța, extinzându-se mai târziu în Europa, devenind termenul utilizat curent pentru a denumi activitatea de formare, modelare, conducere a ființei umane pentru a dobândi autonomie și independență.

Educația se constituie ca obiect de studiu al pedagogiei, ca știință care cercetează fenomenul educațional cu toate, implicațiile sale asupra devenirii ființei umane.

De-a lungul timpului concepțiile asupra educației au evoluat, reflectând concepția asupra valorii umane și în special a copilului și încercând să surprindă esența fenomenului educațional din această perspectivă.

Prin **educație** desemnăm o „activitate hipercomplexă, constituită dintr-un sistem de influențe conștiente, sistematice, de durată și cu caracter axiologic evident, desfășurată în baza unui proiect fundamentat pe finalități bine precizate și care vizează(auto)formarea /(auto)reformarea permanentă a personalității umane.”(2, p.14)

Prin caracterul său uman, educația este o acțiune ce se desfășoară în mod conștient potrivit unor finalități stabilite în prealabil, are un sens intențional care vizează un rezultat bine

conturat. În funcție de aceste finalități, sunt selecționate apoi valorile ce urmează a fi transmise, sunt alese metodele și mijloacele cele mai potrivite pentru a realiza transmisia, să asigure o organizare corespunzătoare a activității, în așa fel încât să obțină rezultatul scontat.

În cadrul istoriei, educația s-a dezvoltat odată cu societatea și a acționat ca un factor de progres, vehiculând valorile materiale și spirituale în decursul veacurilor. Cea mai prețioasă valoare pe care a creat-o educația, ca element al culturii este omul, personalitatea umană, fiind o condiție a existenței umane, o necesitate vitală pentru dezvoltarea societății, asigurând o legătură continuă între generații și în toate sferile sociale. În general, educația este determinată de baza economică a societății, se dezvoltă și se schimbă odată cu aceasta. Transformările care au loc în baza economică și în viața socială determină schimbări în educație, ea se adaptează noilor condiții sociale create.

O relație profundă a relației dintre societate și educație poate fi realizată numai pornind de la teza potrivit căreia socialul este o rezultată a interacțiunii și conviețuirii oamenilor. În interiorul său educația ne apare ca acțiune socială care mijlocește și diversifică relațiile dintre om și societate, favorizând astfel dezvoltarea omului prin intermediul societății și a societății prin intermediul oamenilor. În consecință, educația omului și transformările sociale pe care le realizează sunt într-o relație de reciprocitate, în sensul că omul educat, acționând asupra societății, paralel cu transformarea acesteia, se transformă pe el însuși, rezultat care, la rândul său, se repercutează din nou asupra societății.

În societate, educația are trei mari funcții(6, p.27-28):

- ◆ Selectarea și transmiterea valorilor de la societate la individ; un asemenea transfer de valori se realizează și prin alte acțiuni și activități sociale. Selectarea și transmiterea valorilor de la societate la individ, ca funcție a educației, presupune ca cele două operații să se realizeze pe baza unor principii pedagogice și în conformitate cu anumite particularități psihice. Pe măsură ce societatea evoluează, ritmul de acumulare este tot mai intens, cauza pentru care principiile după care se face selectarea și transmiterea se restructurează continuu. Cele două operații se află într-o dependență reciprocă, deoarece o selectare adecvată se va resfrânge pozitiv asupra transmiterii, după cum o raționalizare a acesteia va avea repercusiuni pozitive asupra selecției.

- ◆ Dezvoltarea conștientă a potențialului biopsihic al omului. Ca acțiune socială, educația vizează omul conceput ca un tot unitar, ca ființă biopsihosocială. Este întotdeauna dependentă de anumite particularități biopsihice, urmărind în același timp dezvoltarea lor. Această funcție este

realizabilă pe baza fundamentării acțiunii educaționale și valorificării descoperirilor psihologice. Prin această funcție, educația răspunde unor nevoi individuale și prin intermediul acestora, unor nevoi speciale.

◆ Pregătirea omului pentru integrarea activă în viața socială, întrucât educația are sarcina de a pregăti omul ca element activ al vieții sociale, ca forță de muncă, ca subiect al vieții sociale, putem afirma că prin această funcție, educația răspunde unor necesități pe care societatea le ridică în fața oamenilor ca elemente ale vieții sociale și prin intermediul unor nevoi individuale.

În condițiile unei evoluții rapide a societății și implicit a educației, multe dintre cunoștințele și practicile valabile astăzi vor fi mâine depășite, învechite. Este de așteptat ca într-o perioadă marcată de atâtea și atâtea mutații tehnologice și de apariția unor noi forme de organizare a educației și a muncii, competențele specifice să devină și ele rapid depășite. Nevoia de reactualizare, de educație și inovare continuă vor fi în creștere. Dar ceea ce este mai important este faptul că nevoile de cunoaștere și de acțiune ale societății și ale membrilor ei vor fi altele decât cele de până acum. Viitorul creează cerințe din ce în ce mai înalte.

Educația are o determinare socială indubitabilă, ea realizându-se de fiecare dată într-o anumită societate, așa cum acesta are nevoie și cum poate să o facă, pornind de la posibilitățile și cerințele ei. Având în vedere particularitățile lumii de azi, Clubul de la Roma a sintetizat și introdus conceptul de problematică a lumii contemporane(2, p.29).

Problematica lumii contemporane are următoarele dimensiuni(4,p.19-20; 7,p.139; 5,p.19-20):

◆ caracter universal: Nici o țară, nici o zonă a globului nu pot ieși, în mod obiectiv, de sub impactul acestei problematice;

◆ caracter global: Afectează toate sectoarele vieții sociale, atât sub aspect material cât și spiritual;

◆ evoluție rapidă și greu previzibilă: Indivizii și comunitățile se văd adesea puși/ puse în fața unor situații complexe, pentru care nu sunt pregătiți/ pregătite și pe care nu știu cum să le abordeze datorită ritmului și direcțiilor imprevizibile de evoluție;

◆ caracter pluridisciplinar: Nu există problemă globală a omenirii doar cu caracter economic, politic, militar sau cultural;

◆ caracter prioritar sau presant: Oricare dintre fenomene exercită presiuni asupra comunității, cerând de urgență soluții eficiente.

Noile educații împreună cu educația permanentă și autoeducația decurg din schimbarea paradigmei educaționale, îi dau expresie și o transpun în practică.

Noile educații reprezintă „cel mai pertinent și mai util răspuns al sistemelor educative la imperativele generate de problematica lumii contemporane” (9, p.109)

Sensurile cu care este folosită această sintagmă sunt precizate cel puțin în două direcții majore:

1. definiții care plasează definirea noilor educații în sfera de căutare a unor soluții la problematica lumii contemporane, cu care sunt asociate:

◆ „răspunsuri ale sistemelor educaționale la imperativele lumii contemporane, (...) centrate, îndeosebi, pe obiective și mesaje noi, care determină conținuturile și strategiile educative în condițiile lumii contemporane”(3, p.253);

◆ „orientări pedagogice care răspund cerințelor dezvoltării sociale actuale”(8, p. 234);

2. definiții care plasează definirea noilor educații în aria de conținuturi pe care le oferă, cu accent mai mult sau mai puțin pe rolul acestora:

◆ „noi conținuturi ale educației (7, p. 139), care sunt mai mult decât simple surse de reînnoire și reconstrucție a unor conținuturi ce decid din dimensiunile tradiționale ale educației”(1, p. 170);

◆ „noile educații sunt purtătoare de noi obiective și mesaje, constituindu-se în răspunsuri date unor sfidări” (10, p.65)

Noile educații pot fi realizate prin introducerea de noi discipline centrate pe un anumit tip de educație; prin crearea de module specifice în cadrul disciplinelor tradiționale și/sau la diferite niveluri școlare; tehnica „approche infusionnelle”; realizarea de sinteze interculturale.

Pentru sistemul nostru de învățământ introducerea noilor educații este abia la început, prin apariția opționalelor, prin modalitatea de abordare a conținuturilor educației civice și prin dezbaterile desfășurate în perimetrul asigurat de orele de dirigenție.

Numai cadrul școlar rămâne insuficient pentru a asigura o formare completă și permanentă a personalității umane. Situațiile în care personalitatea umană poate fi modelată sunt diferite s-au identificat următoarele forme ale educației: formală, nonformală, informală, numite educații paralele.

Educația formală reprezintă „un ansamblu de activități pedagogice, care sunt proiectate instituțional ca expresie a unei politici educaționale care stabilește finalitățile, fiind legiferate și

desfășurate în cadrul unui sistem național de învățământ precis structurat, ierarhizat gradual pe stadii de vârstă, cuprinzând unități și instituții de învățământ de diferite tipuri și niveluri”.(8, p.104)

Educația nonformală este reprezentată de orice activitate organizată în mod sistematic, creată în afara sistemului formal și care oferă tipuri selectate de învățare subgrupelor specifice populației (atât adulților cât și copiilor).

Educația informală este procesul ce durează o viață, prin care fiecare persoană dobândește cunoștințe, îndemânări, aptitudini și înțelegere din experiențele zilnice.

O schimbare de optică în abordarea , conceperea și realizarea educației este reprezentată de educația permanentă.

Educația permanentă este definită în dicționarele de specialitate ca fiind un „ansamblu de activități pedagogice organizate, care asigură formarea pe tot parcursul vieții”(8, p.110)

Înțeleasă atât ca principiu integrator cât și ca proces dinamic, educația permanentă rămâne o problemă de interes acut atât pentru cercetarea din domeniul științelor educației cât și pentru decidenți. Urmărind, în ultimă instanță, menținerea și „ameliorarea calității vieții”, ea trebuie să se fundamenteze pe o altă triadă a obiectivelor educației(9, p.82-83) unde pe primul loc se află atitudinile și capacitățile spirituale, urmate de priceperi, deprinderi și, abia ulterior, achiziția de cunoștințe. Întemeiată astfel ea va deveni mai practică, mai utilă și mai eficientă sporindu-și șansele de a găsi cele mai bune strategii de realizare. Ceea ce va oferi temelia unei reale autoeducații.

Autoeducația denumită și educație pentru sine însuși, reprezintă o componentă a educației permanente, ea asigurându-i continuarea și finalizarea. Saltul spre autoeducație se realizează în adolescență, odată cu tendința tânărului de emancipare și de afirmare a propriei personalități.

Raportul UNESCO pentru secolul XXI elaborat de Comisia Internațională pentru Educație, a avansat direcțiile de dezvoltare a educației viitoare:

- ◆ A învăța să cunoști, care presupune însușirea instrumentelor intelectuale, cu accent pe trăirea valorilor și aplicarea informației.

- ◆ A învăța să faci, axă ce pune problema formării profesionale, adică a competențelor personale și specifice activității profesionale.

- ◆ A învăța să trăiești împreună cu alții, ceea ce presupune învățarea nonviolentei, a cooperării, a dialogului și a empatiei.

◆ A învăța să fii, a se determina pe sine, a fi capabil de autonomie și spirit critic.

Educația trebuie înțeleasă ca „tot”, ca experiență globală- în plan cognitiv, practic, personal și social, deoarece scopul final este să sporească calitatea vieții.

BIBLIOGRAFIE

1. Antonesei, L., (2002), *O introducere în pedagogie*, Ed. Polirom, Iași
2. Cojocariu, V., (2008), *Fundamentele pedagogiei*, Ed.V&I Integral, București
3. Cristea, S., (2000), *Dicționar de pedagogie*, Grupul editorial Litera, Litera Internațional, Chișinău- București
4. Cucuș, C., (1996), *Pedagogie*, Ed. Polirom, Iași
5. Momanu, M., (2002), *Introducere în teoria educației*, Ed. Polirom, Iași
6. Nicola, I., (1996), *Tratat de pedagogie școlară*, E.D.P., București
7. Radu, I.; Ezechil, L., (2002), *Pedagogie, Fundamente teoretice*, Ed.V&I Integral, București
8. Ștefan, M., (2006), *Lexicon pedagogic*, Ed. Aramis, București
9. Văideanu, G., (1998), *Educația la frontiera dintre milenii*, Ed. Politică, București
10. Văideanu, G., (1996), *UNESCO- 50 EDUCAȚIE*, E.D.P., București